

VILÁGSZEMLE

Az utóbbi hetek viharos politikai eseményei sörömpóba állították a világ összes demokratikus erőit, hogy a fasiszta hatalmak újabb háborús provokációjának súlyos következményeit elhárítsák s hogy a demokrácia utolsó keleteurópai védbástyáját, Csehszlovákiát, a fenyegető támadástól megvédjék. „Mentsétek meg Csehszlovákiát” harsogott végig az Uraltól az Atlanti-oceánig és a felelet sehol sem maradt el. Megmozdultak azok is, akik az eddigi harcokban semlegesek maradtak, mert hovatovább minden jóérezsű embernek be kell látnia, hogy a világszerte dúló harcban senki sem maradhat semleges. Az események előbb-utóbb magukkal rántják a legbékésebb polgárt is, aki talán soha életében nem gondolt a politikára, a beavatkozásra, vagy benemavatkozásra. Végeredményben itt már nem csak általános jellegű civilizáció, vagy kultúramentésről van szó, hanem egyéni sorsmentésről, emberéletek nehéz, munkás, fáradságos életeredményeiről. Itt már nem lehet benemavatkozásról beszélni, itt mindenkinek be kell avatkoznia. Beavatkozni az emberségesség, a béke és a demokrácia oldalán.

El kell telnie bizonyos időnek, hogy megtudjuk mi történt a valóságban május 20 és 22 között a III. Birodalom kabinetirodáiban.

Tény az, hogy komoly döntések történtek és már hozzá is fogtak a végrehajtásához. A Reichswehr felvonulását Sziléziában, Szászországban, Bajorországban és Ausztriában Berlin egy pillanatra sem tagadta. Csupán azt az ártatlan felvilágosítást adta, hogy az illető csapatok a tavaszi gyakorlatok céljából nyári táboraikba vonultak. Az angol kormány lapja, a „Daily Telegraph” május 23-iki vezércikkében célzásokat tesz, hogy Csehszlovákia ellen irányuló csapatösszevonások „nem csak a német határon történtek”. Miután sem Románia, sem Magyarország nem azonosítják magukat a szomszéd köztársaság ellen irányuló lépéssel, csakis Lengyelország jöhet számításba.

De, akármit is tervezett Németország és Lengyelország, ezúttal másképp ütött ki a dolog.

Ez elsősorban a csehszlovák kormánynak köszönhető, amely szövetségeseire támaszkodva s maga mögött érezve a nép elszántságát, hogy demokratikus szabadságát az utolsó lehelleltéig védelmezi, merész elhatározással behívta a tartalékos évfolyamokat és a speciális fegyvernemekhez szükséges legénységet. A bevonulásra kész német és lengyel csapatok így szemben találták magukat a csehszlovák csapatok védőállásaival.

Ez a tény játszotta a döntő szerepet a hétfői események kibontakozásában.

Mindenekelőtt a nácivezéreknak mutatta meg, hogy vége annak az időnek, amikor a szerződésszegéseket katonai parádéval lehet végrehajtani.

De az angol diplomácia is félreérthetetlen intelmet kapott. Eljött az a pillanat, amikor Németország további előnyomulása

olyan háborút idézhetne elő, amelyről senki sem tudhatja, hogy fog végződni és milyen kormányokat ránt magával, mint Chamberlain mondotta március 18-án, Ausztria megszállása után.

Az angol diplomácia csak a csehszlovák kormány elszánt intézkedései után lépett a porondra. Későn, de mégis! Az angol nagykövet diplomáciai lépései tényleg nagy jelentőségűek voltak. A sajtó egybehangzó jelentései, sőt Chamberlainnek május 23-án az alsóházban tett óvatos kijelentése szerint Hitler egy Csehszlovákia miatti háborúban nem számíthat Anglia semlegességére. Berlinben megértették a figyelmeztetést.

Ezzel azonban még nincs vége a veszélynek. Amint a május 23-iki Times jelentette, Hitler előtt nem a hivatalos párisi és londoni diplomácia mérvadó. Ő befolyásos körökre támaszkodik, melyek ellenzik Franciaországnak Csehszlovákiával szemben vállalt kötelezettségeinek végrehajtását és támadás esetén szeretnék az országot sorsára bízni.

A francia és angol sajtó ismételten hangsúlyozza, hogy Páris és London azt tanácsolják a csehszlovák kormánynak, menjen el a végső határig a szudéta-németeknek teendő engedmények kérdésében. Ezek a tanácsok igen gyanúsak.

A demokrácia egyik legfőbb alapelve, hogy az állam egyforma bánásmódban részesítse az ország minden nemzetiségét, hogy senki se szenvedjen kárt valamelyik nemzetiséghez való tartozása miatt. Henlein esetében azonban nem egy nemzetiségi elnyomásban szenvedő nép felszabadításáról van szó. Henlein mindenképp előtérbe hozta azt a jogot követeli, hogy a szudétanémet népet és mindenkit, aki a szudéta területen lakik, rabszolgává tehesse, azután pedig Csehszlovákia államgépezetében olyan változtatásokat vigyen végbe, amelyek megkönnyítik az ország felosztását.

A csehszlovák kormánynak demokrata beállítottságánál fogva tárgyalnia kell a német kisebbséggel, de semmiesetre sem olyan értelemben, ahogy azt Henlein kívánja. Nemzeti és szociális engedményeket kell adni a szudéta-németeknek, de semmi szabadságot Henlein terroristáinak.

A Henlein és Németország részéről nagy harci zajjal megelőzött csehszlovák községi választások teljes rendben folytak le és újból bebizonyították, hogy a nép minden fasiszta terror és fenyegetés ellenére a demokratikus pártoknak adja le szavazatát.

A köztársaság és a kültöld figyelme elsősorban is a fővárosra irányult, ahol a 22 és 29-iki választások tudvalevőleg a baloldal nagy győzelmével végződtek. A polgári pártok mintegy 200.000 szavazata ellenében a cseh szocialisták, szociáldemokraták és kommunisták 327.000 szavazata áll. A vidéki választások is hasonló eltulodásokat mutatnak. Henlein távolról sem kapott annyi szavazatot, amennyire számított.

A hitleripolitika presztízse csorbát szenvedett. Nem sikerült a szudétanémet területre tervezett bevonulás. Csehszlovákia és szövetségi rendszere szilárdabb, mint valaha. A nácivezérek itt

elszámították magukat. Nem reakciós, gyáva és kiegészítő kormányal álltak szemben, mint annak idején Ausztriában, hanem egy olyan demokrata állammal, amelynek polgárai a demokratikus szabadságokért bármikor készek sikraszállni és egy olyan szövetségi rendszerrel, amely Oroszországgal és Franciaországgal az élén, mindíg kész eleget tenni vállalt kötelezettségeinek. A demokráciák nem teszik olyan hamar túl magukat az adott szó szentségén, mint például a fasiszta lengyel kormány, mely legutóbb a következő jegyzéket tette közzé: „Lengyelország Franciaországgal kötött szövetségéhez és az abból folyó kötelezettségekhez híven segítségére siet Franciaországnak, ha ezt egy harmadik megtámadja. De Lengyelország nem vonható be egy olyan konfliktusba, amelybe Franciaország más államokkal kötött szövetsége folytán keveredik be, különösen ha olyan államról van szó, amelynek politikája Lengyelországot a legnagyobb tartózkodásra készíti.” A lengyel nép azonban nem követi Beck háborús politikáját. A lengyel külügyminiszter jelenleg Skandináviában utazgat, hogy ott egy ütközőblokkot hozzon létre a Szovjetunióval szemben, amely Finnországtól Romániáig nyúlna.

Csehszlovákia esetében beigazolást nyert a demokratikus hatalmak állandóan hangoztatott elve, hogy a béke csak kollektive biztosítható. A csehszlovák példának azonban Spanyolország esetében is hatnia kellene. Be kell látni, hogy a középeurópai béke elsősorban is a spanyol dráma befejezésétől függ. Itt azonban a 101-ik népszövetségi ülés óta fokozottabban folyik a vétkes csalás. Amióta a népszövetségi ülésen elvetették Alvarez Del Vayo indítványát, hogy a hatalmak adják meg a köztársasági kormánynak az őt megillető nemzetközi jogokat — a londoni benemavatkozási bizottság már ott tart, hogy a pyreneusi határ lezárásával a köztársaságot megfojtsa.

Mielőtt valóra váltották volna a Katalonia elleni offenzívát, melynek tervét nem Burgosban, hanem Berlinben és Rómában dolgozták ki, nyélbeütötték az angol-olasz egyezményt is. Spanyolországot egy alattomos nemzetközi manőver áldozatául dobták oda. Mialatt Barcelonát a német és olasz repülőgépek vadul bombázzák, az angol és francia kormányok nyomást gyakorolnak a köztársasági kormányra, hogy fogadja el a közvetítést, mely a spanyol népet rabszolgaságba juttatná.

A tapasztalat megmutatta, hogy minden terv csődöt mondott, mely a Berlin-Róma tengely kettétörésére irányul és a háború elkerülésének egyetlen módja, megverni a fasiszta beavatkozókat Spanyolországban. Olaszországban a „Francóval való szolidaritás napja” a fokozott intervenció és a demokratikus Franciaország elleni gyűlölet jegyében folyt le. Ugyanezen a napon — május 29-én — Göbbels beszédében kijelentette, hogy a háború erői Londonban, Párisban, Prágában és Moszkvában székelnek! Hogy ez mit jelent, Spanyolországban látható a legjobban. A pyreneusi határon minden tiszt német, Wiettersheim és Barkhausen német tábornokok parancsnoksága alatt.

A francia-spanyol határ közelében 20 olasz-német repülőtér van. A „Heraldo de Aragon“ azt írja, hogy a jövő (vagyis fasiszta) Spanyolország repülőhadja 3000 gépével uralni fogja Franciaország Afrikába vezető útait.

Szép kilátások ezek Franciaország számára, melynek kormánya az angol benemavatkozási tervhez való hozzájárulásával sem volt képes felvenni a francia-olasz tárgyalások fonalát. A francia reakció azonban még ezzel sem elégszik meg. Túl lassúnak találja a népfrent-politika felhagyására való átmenetet. A belpolitikai intézkedések (a frank leértékelése, az adók felemelése) után erős agitációval olyan kedvező légkört igyekszik megteremteni, hogy Franciaország a külpolitikai téren is megváltoztatott állásfoglalásával biztosítsa előjogát és tőkáját. A reakció mindenek előtt a lakosság konok békevágyára spekulál. Ezt a békevágyat használja ki a baloldali pártok ellen, azt állítva, hogy azok háborút akarnak. Néhány szakszervezeti vezető körében ez a felfogás kedvező visszhangra talált és külön csoportokat alakítanak, amelyeknek legfőbb céljaul a mindenáron való béke megteremtését tűzték ki. Így történhetett meg az, hogy a póstaszakszervezetek kongresszusán az egyik kiküldött a következő megdöbbentő sorokat írta le:

„Ha a véletlen úgy akarná, hogy Hitler a Nagynémet birodalom megvalósítása után egy napon háború nélkül az Európai Egyesült Államok élére kerülne, miért ne lehetnénk ezzel megelégedve? Tévedés Hitlerből kísértetet csinálni.“

Ugyanazokról van itt szó, akik nemrégiben meggátolták, hogy a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség a szovjetszakszervezeteket sorra felvegye. Érdekes, hogy ezt a döntést a nemzetközi reakció milyen örömmel fogadta. A „Temps“ dicséri Citrin esztét és azzal vádolja Jouhau-t, hogy mint a bolsevizmus szószólója minden áron háborút akar. A „Bulletin Quotidien“ — a bányatulajdonosok lapja — kijelentette, hogy a szovjetszakszervezetek belépése az NSzSz-be „a Németország, Japán és Olaszország elleni orosz háborús politikát szolgálja“. Nagyszerű anyag a német lapok részére. De megerősíti Jouhau ama szavait is, hogy az oslói döntés csupán a Róma-Berlin-Tokio háborús tengelyt fogja erősíteni.

* * *

Japánban a katonai-fasiszta klikk most már az egész hatalmat a kezébe vette. Május 28-án Konoje herceg átalakította kormányát. Hirota külügyminisztert Ugaki tábornok váltotta le. Araki tábornok népművelődésügyi miniszter lett. A pénzügyek és a kereskedelem vezetését Szeihin Kada főminiszterre bízták, míg Szugijama hadügyminiszter helyébe Itagaki tábornagy lépett.

Araki tábornok eléggé ismert. Ő a japán hadsereg imperialista és fasiszta csoportjának tulajdonképeni vezetője. Itagaki hadügyminiszter Araki tanítványa, ő vezette a 100.000 kínai civil legyilkolását. Hugaki külügyminiszter nem tartozik ehhez a csoporthoz. Ő „mérsékelt“,

akinek kinevezésével Konoje igyekezett elfödni azt a tényt, hogy most már a hadsereg uralja Japán egész politikai életét. De ő is csak Araki politikáját folytathatja.

Japánban tehát a végsőkig folyó háború kormánya jutott uralomra egy oly pillanatban, amikor európai szövetségesei a helyzetet a kritikus csúcspontra hajszolták fel.

A japán vereségek az utóbbi hónapokban a lakosságban olyan elégedetlenséget keltettek, hogy a hadsereg az ellenállás egyetlen lehetőségét, az uralom teljes átvételében látta. Az egész japán népet mozgósítani akarják, hogy legyőzzék Kinát. Hankau irányában és Kanton ellen óriási offenzívát kezdenek. Kanton már most is nap-nap után rettenetes bombázásoknak van kitéve.

A római hármasság egyezmény teljes gőzzel működik. Nem véletlen, hogy Hitler visszahívta a német katonai tanácsadókat Kinából. Tokió arra számít, hogy a többi hatalom nem lesz képes megakadályozni a háború kiterjedését. Ellenszolgáltatásként Japán előjogokat ajánlott fel Németországnak és Olaszországnak a meghódítandó Kína felépítésében. Arról is beszélnek, hogy ezek elismerik a pekingi és nankingi bábkormányokat. A fasiszta hatalmak terve — a világ újrafelosztását illetően — egyre világosabb körvonalakban mutatkozik.

Szántó Árpád

VÁLASZOLT AZ OLVASÓ

A HID januári számában közölt kérdőívünkre és az abban foglalt ankétre sok szép választ kaptunk. Azt szeretjük látni ebben a viszhangban, amit mindig hangsúlyoztunk és vártunk, hogy olvasóink tényleg saját lapjuknak tekintik a HID-at és aktívan részt akarnak venni annak szerkesztésében. Ezt abból az őszinteségből is látjuk, amivel megírták válaszaikat és nyíltan megmondták kifogásaikat. Ilyen őszintén és nyíltan csak sajátjáról beszél az ember. Szeretjük is azt tudni, hogy lapunkat nem nyereség, nem kis irodalmi ambíciók, nem szereplési vágy, hanem népünk, a magára hagyott magyar munkásság, tanyai földmunkások, falusi törpebirtokosok, kisiparosok, kiskereskedők, fizikai és szellemi munkások irányozzák, az ő szükségük, az ő életüknek megnyilvánulásai, munkájuk, küzdelmük a mi lapunk értelme és tartalma.

A legelső dolog, ami a beérkezett válaszokból kitűnik: olvasóink politikai érdekeltsége és fokozódó politikai érettsége. A politika ebben az esetben szélesebb látókört, nem csak saját életéhez és annak kis problémáihoz kötöttséget, hanem szélesebb emberi érdeklődést jelent. Azt jelenti, hogy látják, mindinkább látják nálunk is már, hogy Spanyolországban és Kinában, hogy Németországban és Franciaországban, a világ sok távoli frontján a mi bőrünkre is megy a küzdelem, a mi életünkbe is vág a politika. Az álmosnak, tunyának mondott Vajdaság kezd felfigyelni és kinyitja